

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ «УМАНСЬКИЙ
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ТЕХНОЛОГІЙ ТА БІЗНЕСУ УМАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА»**

Циклова комісія обліково – фінансових та економічних дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник директора
навчальної роботи
Н. П. Ніколюк
«04»/09 2023 року

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа і страхування»
Освітньо – професійна програма	«Фінанси, банківська справа і страхування»
Освітньо-кваліфікаційний рівень	Фаховий молодший бакалавр

2023

Розробник - Квашук Олена Володимирівна, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач методист ВСП «Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу УНУС»

Програма затверджена на засіданні циклової комісії обліково-фінансових та економічних дисциплін. Протокол від 01 вересня 2023 року № 1

Голова циклової комісії Ю. М. Мельник

Вступ

Дисципліну «Біржова діяльність» слід віднести до дисциплін ринкової орієнтації, що формують якісно нового спеціаліста вищої кваліфікації. Біржі посідають особливе місце в інфраструктурі сучасної ринкової економіки. На сучасному етапі розвитку економіки дестабілізація біржового ринку значною мірою зумовлена деструктивністю підприємницько-біржових відносин, яка пов'язана з не завжди вдалим втручанням владних структур. Ось чому особливо актуальним є питання гармонізації підприємницько-біржових інтересів товаровиробників і посередників на оптовому ринку.

Вивчення дисципліни «Біржова діяльність» зумовлене необхідністю вивчення та опанування господарського механізму, відповідно до ринкових відносин. Становлення ринкових відносин на сучасному етапі виступає головним фактором стабілізації та піднесення економіки незалежності України і передбачає, як першочерговий захід, оздоровлення фінансової системи. Одним із шляхів досягнення цієї мети є створення ринку цінних паперів. Товарні, фондові, валютні біржі є важливою складовою частиною господарського механізму ринкової економіки і займають провідне місце в системі регулювання виробництва та обігу товарів.

Вивчення дисципліни «Біржова діяльність» забезпечить студентів глибокими теоретичними знаннями та практичними навичками з основ біржової діяльності, ознайомить з можливостями ринку цінних паперів та продажу товарів на товарних біржах країни.

1. Мета, завдання навчальної дисципліни, компетентності та очікувані результати навчання

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Біржова діяльність» є біржова діяльність в еволюційному розвитку, механізм організації і технології здійснення біржової діяльності товарних бірж в нашій країні та в країнах з ринковою економікою.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Біржова діяльність» є вивчення організаційно-економічних засад діяльності бірж, як основного елементу інфраструктури ринку, отримання студентами необхідних теоретичних знань та набуття практичних навичок з організації біржової діяльності та ефективного використання біржових операцій, можливостей ефективного використання на основі загальносвітового та українського економічного досвіду з біржової діяльності операцій для вирішення конкретних питань біржової справи, зокрема, на фондовому ринку в своїй майбутній діяльності.

Завдання навчальної дисципліни «Біржова діяльність»:

- формування у студентів знань з організації біржової діяльності;
- набуття практичних навичок з: організації торгівлі на біржі товарами, цінними паперами, валютою; організації взаємовідносин з брокерськими конторами; використання біржової інформації для організації високоефективного виробництва та збуту сільськогосподарської продукції;
- ознайомлення з узагальненим досвідом роботи зарубіжних і вітчизняних бірж;
- вивчення нормативних основ здійснення біржової діяльності України;
- опанування технології здійснення біржових операцій на різних видах бірж;
- опрацювання механізму функціонування системи бірж в країнах з розвинутою ринковою економікою та особливостей його розбудови і діяльності в нашій країні.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувач освіти оволодіває такими компетентностями та набуває таких результатів навчання:

Інтегральна компетентність. Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі фінансів, банківської справи та страхування або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів фінансової науки, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях

Загальні компетентності:

ЗК 5. Знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні компетентності:

СК 1. Здатність використовувати теоретичний і методичний інструментарій фінансової, економічної, математичної, статистичної, правової та інших наук для розв'язання складних завдань у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК 2. Здатність здійснювати професійну діяльність, згідно з вимогами законодавства.

СК 7. Здатність самостійно виконувати складні завдання у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК 10. Здатність здійснювати ефективні комунікації між фахівцями і користувачами послуг у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК 11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати рівень професійної підготовки у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Результати навчання:

РН 03. Знати економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, що існують між фінансовими процесами та економічними явищами.

РН 05. Дотримуватися вимог законодавства для забезпечення правомірності професійних рішень.

РН 06. Застосовувати набуті теоретичні знання у практичній діяльності для розв'язання професійних завдань.

РН 08. Здійснювати пошук, відбір та опрацювання інформації з різних джерел у процесі професійної діяльності.

РН 09. Вміти розв'язувати складні задачі у спеціалізованих сферах професійної діяльності.

РН 12. Володіти методичним інструментарієм здійснення базових контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

РН 13. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації до фахівців і користувачів послуг у сфері фінансів, банківської справи та страхування для досягнення спільної мети.

РН 14. Застосовувати інновації у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

РН 15. Виявляти навички самостійної роботи та роботи в команді, демонструвати гнучке мислення, відкритість до нових знань

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Еволюція і становлення біржової діяльності

Виникнення організованого ринку. Поняття ринку. Основні риси та класифікація організованих ринків.

Ринкові характеристики та відмінні особливості біржової торгівлі.

Виникнення та етапи еволюції біржової торгівлі. Добіржові форми торгівлі товарами. Передумови виникнення перших бірж. Історія походження терміну "біржа". Біржа в Антверпені. Значення Амстердамської товарної біржі. Перші біржі в Росії.

Історичний досвід та умови відображення біржової торгівлі в Україні. Причини складу біржової активності.

Тема 2. Біржа як організатор торгівлі

Поняття біржі та її функціональні особливості.

Ознаки класифікації бірж: за видом біржового товару, за переважаючим видом здійснюваних біржових угод, за характером роботи, за рівнем спеціалізації, за місцем у світовій торгівлі і регіоном, за принципом організації, за організаційно-правовою формулою діяльності. Характеристика видів бірж.

Функції бірж в ринковій економіці: організація біржових зборів, розробка біржових контрактів, ціннісна функція, функція гарантування виконання угод, спекулятивна функція біржі, арбітраж, інформаційна і рекламно-видавнича функція.

Організація біржової інфраструктури: депозитарії, реєстратори, клірингові організації, інформаційні агентства, біржові склади.

Тема 3. Учасники біржових операцій та їх діяльність

Характеристика основних груп посередників, що займаються торговельно-посередницькими операціями та укладають годи на біржі.

Учасники біржових торгів, їх права та обов'язки.

Види брокерської діяльності. Роль, значення та функції брокерської служби на біржі. Основні принципи та умови діяльності брокерських контор. Взаємовідносини біржових посередників з клієнтами.

Організація діяльності брокерської фірми. Фронт-офіс та бек-офіс, їх завдання та значення.

Винагорода за брокерську діяльність. Порядок розрахунку аналітичних показників, що характеризують ефективність брокерської діяльності. Характеристика факторів, що впливають на ефективність. Необхідність і актуальність дослідження ефективності брокерської діяльності.

Тема 4. Регулювання біржової та брокерської діяльності

Сутність цілі, та завдання регулювання біржової діяльності. Основні національні моделі: американська, англійська, французька. Фактори впливу регулювання біржової діяльності. Форми регулювання: внутрішнє та зовнішнє. Правова основа регулювання біржової діяльності.

Сутність та завдання асоціації бірж. Об'єднання бірж у асоціації. Національна асоціація бірж України. Предмет діяльності НАБУ, її функції та завдання.

Правове регулювання брокерської діяльності.

Регулювання біржової діяльності у країнах заходу.

Тема 5. Органи управління та організаційна структура біржі

Засновники та члени біржі, їх права та обов'язки.

Процес створення товарної біржі, характеристика його етапів. Разові та постійні відвідувачі біржі, службовці товарних бірж, їх роль.

Органи управління біржею. Склад та характеристика громадської структури біржі: загальні збори, виборчі органи. Стаціонарна структура біржі: спеціалізовані та виконавчі органи.

Основні розділи біржових правил. Вимоги, що стосуються до біржового залу. Організація проведення біржового торгу.

Форми економічних взаємовідносин бірж з клієнтами: акціонерно-пайова, брокерська, абонементна, комісійна, разова, змішана.

Тема 6. Біржовий товар

Сукупність біржового товару, основні вимоги до нього.

Основні класи біржових товарів. Товар товарних бірж. Характерні риси речовинного біржового товару. Характеристика груп біржових товарів: сільськогосподарські і лісові товари й продукти їхньої переробки, мінеральна сировина та напівфабрикати. Якість товару. Вимоги до інформації про якість товару. Показники, що визначаються при вхідному контролі якості товарів.

Ринок цінних паперів. Сутність цінних паперів. Класифікація цінних паперів і акції, облігації, казначейські зобов'язання, ощадні сертифікати, векселі. Основні ознаки цінних паперів, що перебувають в обігу на біржі.

Валюта як біржовий товар. Сутність та значення валютного курсу.

Тема 7. Біржові угоди

Сутність та поняття про угоди з біржовими товарами. Юридична, організаційна, економічна і етична сторони біржових угод. Характерні риси та умови змісту біржової угоди.

Характеристика угод на товарній біржі. Класифікація угод на товарній біржі їх сутність: угоди з реальними товарами та угоди без реального товару.

Характеристика угод на валютній біржі: касові («спот») і термінові («форвард»). Порядок укладання угод на валютній біржі.

Характеристика угод на фондовій біржі: касові і термінові. Порядок укладання угод на фондовій біржі.

Вивчення класифікації цінних паперів та їх особливостей. Ознайомлення з діяльністю фондової біржі. Вивчення порядку укладання біржових угод.

Тема 8. Форвардний контракт

Сутність та характеристика форвардного контракту, його позитивні та негативні риси.

Різновиди форвардних угод та їх характеристика: угоди із заставою (угоди із заставою на купівлю, угоди із заставою на продаж); угоди з премією (прості подвійні, складні та кратні); бартерні угоди; угоди з умовою; угоди з кредитом.

Тема 9. Ф'ючерсний контракт та техніка хеджування

Становлення ф'ючерсної торгівлі у біржових центрах світу. Етапи переходу від форварду до ф'ючерсу.

Поняття ф'ючерсного контракту, його стандартизація. Параметри стандартизації ф'ючерсів та її переваги. Особливості ф'ючерсного контракту. Механізм ф'ючерсної торгівлі.

Характеристика порядку укладання і виконання угод на купівлю-продаж ф'ючерсних контрактів.

Фінансові розрахунки ф'ючерсної торгівлі.

Поняття та техніка хеджування на біржовому ринку. Види хеджування за технікою здійснення: хеджування продажем та хеджування купівлею.

Тема 10. Опціон та опціонні стратегії. Організація розрахункових операцій на біржі

Сутність опціону та мета опціонної торгівлі. Поняття про опційну угоду, її цілі. Види опціонів: опціон-запит та опціон пропозиція, їх сутність.

Види опціонів за приналежністю: опціон продавця і опціон покупця, їх характеристика. Вертикальні, горизонтальні й конверсійні угоди з опціонами.

Різновиди опціонних стратегій та їх характеристика: прості, комбінаційні, синтетичні.

Сутність і характеристика біржового клірингу. Основні функції клірингових установ. Кінцевий метод розрахунку, його сутність.

Історія створення біржових клірингових установ. Переваги реєстрування контрактів через клірингову установу.

Основні види ринку під час використання розрахунково – клірингових систем та їх характеристики: ринковий, кредитний та системний ризики.

Ведення рахунків клієнтів. Форми розрахунків по біржових угодах.

3. Список рекомендованої літератури

Основна

1. Базилевич В. Д. Фондовий ринок : підручник: у 2 кн. / В. Д. Базилевич, В. М. Шелудько, В. В. Вірченко, К. С. Базилевич, О. В. Баженова; ред.: В. Д. Базилевич. Київ : Знання, 2016. 686 с.
2. Біржове право: товарна біржа як особливий суб'єкт господарювання: Навч. Посібник. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2016. – 52 с.
3. Ільчук М.М. Біржова діяльність і підприємництво: навч. посібник. Біла Церква: Білоцерківдрук, 2018. 318с. 4. Калінеску Т.В., Кушал І.М., Кирилов О.Д. Біржова діяльність: підручник. Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. – 444 с.
5. Пепа Т. В., Пішеніна Т.І., Лавринович В.В., Рябовол Л.Т. Біржова діяльність: навчальний посібник. К.: Ліра-К, 2016. – 540 с.
6. Солодкий М. О. Біржовий товарний ринок: навч. посіб./М.О. Солодкий, В.О. Яворська. Київ: ЦП Компрінт, 2017. 482с.
7. Солодкий М.О., Резнік Н.П., Яворська В.О. Основи біржової діяльності: навч. посіб./ М.О. Солодкий, Н.П. Резнік, В.О. Яворська [за ред. М.О. Солодкого]. Київ: ЦП Компрінт, 2017. 450 с.
8. Солодкий М.О., Яворська В.О. Хеджування ф'ючерсами і опціонами /М.О. Солодкий, Н.П. В.О. Яворська [за ред. М.О. Солодкого]. Київ: ЦП Компрінт, 2018. 398 с.
9. Сотник І., Таранюк Л. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: посібник. Суми: Університетська книга, 2018. 572 с.
10. Сохацька О. М. Біржова справа: підруч. / [Ю. В. Мельник та ін.]; за ред. О. М. Сохацької. вид. 3-тє, перероб., змін. та допов. Тернопіль, 2014. 654 с.
11. Черкасова С. В. Ринок цінних паперів і фондова біржа: навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни студентами спец. "Фінанси і кредит" / С.В.Черкасова. Львів, 2015. 167 с. 8
12. Солодкий М.О., Яворська В.О. Міжнародні біржові ринки /М.О. Солодкий, Н.П. В.О. Яворська [за ред. М.О. Солодкого]. Київ: ЦП Компрінт, 2019. 520 с.
13. Солодкий М.О., Ільчук М.М., Яворська В.О. Аналіз і прогнозування біржового ринку. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2020. 642 с.

Додаткова

1. Брокерська діяльність: посібник / М.О. Солодкий, Т.Ю. Андросович, В.О. Яворська, Ю.В. Рубан Київ: ЦП Компрінт 2013. 125 с.
2. Башинський І.А. Біржове право: навч. посіб. / Башинський І.А., Діденко С.В., Миронова В.О. Херсон: Чуєв С.М., 2014. 291 с.

3. Вавдійчик І.М. Сучасний стан та тенденції розвитку біржової торгівлі в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. №15. С. 182- 185.
4. Діброва А.Д., Рябченко О.О. Соціальні мережі – індикатор нелінійного аналізу для дослідження біржових ринків. Моніторинг біржового ринку. 2014. № 2 (21). С. 15-17.
5. Жарун О.В. Проблеми розвитку біржової діяльності в Україні. Причорноморські економічні студії. Випуск 68. 2021. С.
6. Жарун О.В. Організація ф'ючерсної біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією в Україні. Збірник наукових праць Одеського національного морського університету «Розвиток методів управління та господарювання на транспорті». Том 2 № 76 (2021). С.
7. Мацкевич Я.М. Роль біржової діяльності у розвитку інфраструктури регіональної торгівлі сільськогосподарською продукцією. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 6. С. 177–182.
8. Машлій Г. Проблеми підвищення ефективності біржової торгівлі в Україні. Вісник ТДТУ. Серія «Економіка». 2016. № 1. С. 170–172.
9. Міжнародний фондовий ринок: навч. посіб.-практикум / [О.Є.Кузьмін та ін.]. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 334 с.
10. Опционы. Максимальная прибыль при заданном риске. Киев: Украинская биржа. 2014. 28 с.
11. Основи біржової діяльності: посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.О. Солодкий, С.А. Стасіневич, Т.Ю. Андросович. Київ: ВЦ НУБіП України, 2013. 210 с.
12. Основы интернет-трейдинга. Киев: Украинская биржа. 2014. 34 с. 8. Основы срочного рынка. – Киев: Украинская биржа. 2014. 30 с.
13. Савченко В.Д. Організація біржової діяльності: Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків: Харківський держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. – 124 с.
14. Яворська В.О. Механізм хеджування на біржовому товарному ринку. Приазовський економічний вісник. 2019. Випуск № 3(14)URL: <http://www.rev.kpu.zp.ua/vypusk-3-14>.
15. Яворська В.О., Солодкий М.О.Біржовий ринок в умовах глобалізації: стан та перспективи розвитку. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск № 31. URL: <http://www.market-infr.od.ua/31-2019>.
16. Яворська В.О., Грінченко В., Листопад В. Розвиток міжнародних біржових ринків. Східна Європа. Економіка, бізнес та управління. Випуск № 6(23). URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/2019>.
17. Ясенецький В.С. Особливості функціонування бірж як складової ринкової інфраструктури. Бізнес Інформ. 2014. № 1. С. 333- 337.

18. Фондовий ринок в Україні / Дегтярьова Н.В., Леонов Д.А., Січевлюк В.А. та ін. Київ.: УІРФР, 2015. 600 с.

Законодавство:

1. Закон України «Про товарну біржу» зі змінами та доповненнями. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>

2. Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» зі змінами та доповненнями. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

3. Закон України «Про господарські товариства» зі змінами та доповненнями. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

Ресурси мережі Інтернет

1. Аграрна біржа - agrex.gov.ua
2. Асоціація «Біржові та електронні майданчики» - aeaer.com.ua
3. Асоціація «Українські фондові торговці» - aust.com.ua
4. Блог компанії RockInvest. Навчання інвестуванню на фондових біржах США - <http://rockinvest.com.ua/blog>.
5. Законодавство України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.
6. Київська міжнародна фондова біржа - kise.com.ua
7. Моніторинг біржового ринку (журнал) - memjournal.agrex.gov.ua.
8. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського URL: <http://www.nlu.gov.ua>.
9. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого URL: <https://nlu.org.ua>.
10. Національний депозитарій України - csd.ua.
11. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, офіційний сайт URL: <http://www.nssmc.gov.ua/>.
12. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг - dfr.gov.ua
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/catalog/ministerstvoekonomiky-ukraini>.
15. Придніпровська фондова біржа - pse.com.ua
16. Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках - ausd.com.ua
17. Східно-Європейська фондова біржа - eese.com.ua
18. Українська асоціація інвестиційного бізнесу - uaib.com.ua
19. Українська біржа, офіційний сайт URL: <http://www.ux.ua>.

20. Українська міжбанківська валютна біржа - uise.com.ua.
21. Українська міжнародна фондова біржа - uise.com.ua
22. Українська фондова біржа - ukrse.com.ua
23. Фондова біржа «ІННЕКС» - innex-group.com
24. Фондова біржа «Перспектива» - fbr.com.ua
25. Фондова біржа ПФТС - pfts.com.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Контроль знань і умінь студентів з дисципліни «Біржова діяльність» здійснюється відповідно до системи організації освітнього процесу. Формою підсумкового контролю є диференційований залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Для підсумкової діагностики успішності навчання використовується усний, письмовий, тестовий, графічний та програмований контроль, практична перевірка, а також методи самоконтролю і самооцінки.